

Přednáška Miloslava kardinála Vlka: Znamení času. O cestě k pramenům, historii a pravdě

Národní archiv a Česká archivní společnost byly dne 18. dubna 2013 pořadateli slavnostní přednášky Miloslava kardinála Vlka, čestného člena České archivní společnosti a laureáta medaile Za zásluhy o české archivnictví, která se konala pod názvem Znamení času. O cestě k pramenům, historii a pravdě. Přednáška byla uspořádána při příležitosti životního jubilea pana kardinála Vlka. Úvodní slovo k přednášce přednesla prof. dr. Zdeňka Hledíková.

Úvodní slovo prof. dr. Zdeňky Hledíkové

Vážení kolegové a kolegyně, všichni přítomní, mně připadla dosti nemilá povinnost představit vám někoho, koho všichni dobře znáte a o němž víte z veřejných sdělovacích prostředků mnohem více podrobností, než kolik mohu povědět v několika málo úvodních slovech, abych příliš nezdržovala vlastní téma dnešního setkání. Nicméně abych učinila zadost, tak začnu takovým stručným curriculum vitae. Pan kardinál je v podstatě chlapec z drobné jihočeské vesnice, z chudých poměrů, který vystudoval klasické gymnázium v Českých Budějovicích, leč končil maturitou v roce 1952 a jelikož nebyl členem Svazu mládeže, přes vyznamenání nastoupil jako pomocný dělník do továrny. Za necelý rok potom ho čekala základní vojenská služba a teprve po ní měl to štěstí, že v roce relativního uvolnění 1955 byl přijat na studium archivnictví na Filozofické fakultě Karlovy univerzity. Odtud se datuje jeho úzký vztah k oboru, který absolvoval v roce 1960.¹ Další pětiletí potom v archivech skutečně pracoval. A sice zase v archívech jihočeských, tehdy v Okresním archivu v Třeboni, který přešel velmi záhy reorganizací pod Jindřichův Hradec, a poslední léta potom jako ředitel městského a okresního archivu v Českých Budějovicích. V tu dobu také publikoval několik statí, které vycházely z jeho diplomové práce věnované paleografickému rozboru Jenského kodexu. Ale mimo to, také z místního materiálu z archivů, kde pracoval, protože nežil pouze z minulosti, ale také ze současného materiálu, který měl v rukou. Nakonec při první možné příležitosti přece jenom archivy, byť ho absorbovaly naplno, opustil a v roce 1964 začal studovat teologii v Litoměřicích, vzhledem k předcházejícímu studiu zkráceně pouze na čtyři roky, takže v roce 1968 absolvoval. Rok, který si jistě všichni dovedeme představit, jak asi vypadal, takže hned po ukončení si jej tehdejší budějovický biskup Hlouch vybral jako svého sekretáře, což bylo jeho první místo v budoucí celoživotní profesi. Ukázal se tam opět jako velmi nevhodný pro začínající normalizační režim, takže už v roce 1971 musel odejít do malé šumavské farnosti Lažiště, kde vydržel opět pouze jeden rok, protože, cituji „neplnil podmínky všeobecné způsobilosti ke kněžské službě“, a v roce 1972 byl přeložen do Rožmitálu pod Třemšínem. To byla výhoda v tom smyslu, že Rožmitál patřil pod budějovickou diecézi, ale státním uspořádáním do Pražského kraje, takže tam byl dozor poněkud komplikovanější. Vydržel tam do roku 1979, kdy byl definitivní konec s jeho působením ve farní službě. Byl mu odňat státní souhlas a, jak je zase obecně dobře známo, byl zaměstnán jako umývač oken u pražské služby jménem

---

¹ O historické a archivní práci kardinála Miloslava Vlka přináší základní údaje Biografický slovník archivářů českých zemí, red. Jaroslava Hoffmannová – Jana Pražáková. Praha 2000, s. 694–695. Dále viz Šeda, Oldřich: Msgre PhDr. Miloslav Vlka pražským arcibiskupem. Archivní časopis 41, 1991, s. 166–168; týž: Šedesát pět let Miloslava kardinála Vlka. Jihočeský sborník historický 66–67, 1997–1998, s. 178–180; Hledíková, Zdeněk: Kardinál Miloslav Vlka čestným členem České archivní společnosti. ČAS v roce 2007. Ročenka České archivní společnosti, s. 16–20. Dále viz sborník připravený k 60. narozeninám Miloslava Vlka, *Traditio et cultus. Miscellanea historica Bohemica Miloslao Vlka, archiepiscopo Pragensi ab eius collegis amicisque ad annum sexagesimum dedicata*, red. Zdeňka Hledíková. Praha 1993.

Úklid. Bylo to desetiletí 1979–1989, ale přesněji řečeno poslední léta ze zdravotních důvodů a s pomocí přátel v řadách archivářů nastoupil jako archivář do Státní banky československé v Praze. V roce 1989 mu byl státní souhlas vrácen, už se to přece jenom všeko tak trochu hýbalo, takže během toho jednoho roku vystřídal dvě působiště vesměs v okrajových oblastech jižních Čech: nejdříve ve farnosti Žihobce a Bukovník a potom v pěti farnostech, v nichž na prvním místě figuroval Čachrov. Nicméně tento obnovený souhlas k výkonu kněžské služby byl jen nepatrnou předehrou změn, které na dnešního přednášejícího čekaly v roce 1990. Hned v únoru 1990 byl jmenován biskupem v Českých Budějovicích a záhy na to v březnu 1991 pražským arcibiskupem. K pražskému arcibiskupství se pojilo v letech 1991–2000 předsednictví Československé a potom České biskupské konference a paralelně v letech 1993–2001 předsednictví Rady evropských biskupských konferencí. V roce 1994 byl jmenován kardinálem a byla mu v Římě přidělena basilika Sv. Kříže Jeruzalémského a od téhož roku se stal moderátorem celosvětové skupiny biskupů přátel hnutí Fokoláre. S tímto hnutím měl blízké kontakty již od roku 1963 a funkce moderátora mimo jiné znamenala uspořádat tři světová setkání do roka. To jsou jen hlavní data, vyjmenováním všech dalších aktivit, členství v kongregacích, radách, skupinách by hrozilo, že se na vlastní přednášku pak vůbec nedostane.

Podstatnější než ta vnější kostra je náplň nebo charakteristika kardinálovy činnosti. Ještě jednou se vrátím do sklonku osmdesátých let. To, že byl prakticky od počátku svého kněžského působení, kněžského svěcení vůbec sledován, je evidentní a že ho strážci považovali za zvláště nebezpečného, neboli vhodného takového sledování, jelikož šlo o mimořádnou osobnost, vyplývá už ze způsobu jeho sledování. V policejních materiálech jsem se dočetla, že k roku 1986 bylo k jeho sledování vyčleněno paralelně 7 aut a 15 lidí, kteří měli přesně stanoveny, kde mají stát, kam mají jít, kde si sledovaného při jeho pohybu předávat, a jak mají být oblečeni, tzn., že každý trochu jinak, aby vypadali nenápadně. Měli sledovat, cituji „objekta“. Objekt se jim dokázal vysmát a povodit je po Praze. Nicméně si nedovedu představit, že by ho ta stálá pozornost, při nejmenším, nevyčerpávala, a zdravotně na ni nedoplácel. Nicméně se také domnívám, že se tehdy upevnilo jeho umění rychle se orientovat a reagovat, rozeznat povrch a podstatu v jednání protivníka a přitom umět i jeho brát jako člověka, byť sloužícího špatné věci. Kardinálův jasný a aktivní životní postoj nejspíš dozrál pravděpodobně v letech pronásledování a následně se zúročil.

Vysoké postavení českého primase po roce 1991 nebylo nijak snadné, zvláště vzhledem k mnoha desetiletím totalitní devastace. Jeho úkolem bylo především uvést církevní život v užším smyslu a jeho strukturu do normálu, tzn. obnovit činnost mnoha farností při nedostatku kněžstva, ale to neznamenovalo jenom obnovu dávného stavu, ale také realizaci pokoncilového uspořádání, které do té doby do našich zemí proniklo jen v elementární formě, snad především češtinou v liturgii. Z mnoha vleklých bolavých problémů bych uvedla jen tři mimořádné okruhy, které primas devadesátých let musel řešit: začlenění podzemní církve do legálního církevního organismu, dále problematika spolupráce některých kněží s komunistickým režimem nebo dokonce s StB a orientace Teologické fakulty po jejím opětovném začlenění do svazku Univerzity Karlovy, kde se na směru výchovy budoucích kněží výrazně střetávalo tradiční pojetí s novějším, více otevřeným potřebám současné společnosti. Není však na mně blíže se zabývat těmito věcmi, ale chtěla bych zdůraznit, že právě ony se už prolínaly s veřejnou a politickou rolí českého primase. V té vždy dominovala duchovní a morální autorita, jež by stála vedle centra politické moci. Bylo tomu tak v našich dějinách vždycky, a byť není zachycena žádným předpisem, žádný primas se jí nemohl vyhnout. Kardinál Vlk se jí nebránil. Naopak ji se všemi svými zkušenostmi a dozráním z dob totality i se svým původním vzděláním historika bral velmi vážně. Rozumí historii země a má pro ni a její potřeby cit. Základ historického vnímání spojený s porozuměním problémům dneška přivedly kardinála jako morálně pevného člověka ve veřejném postavení ke schopnosti jasně

se vyjadřovat k aktuálním politickým situacím současnosti a tím pomáhat k orientaci v obecném chaosu. Snad naposledy k tomu došlo v souvislosti se změnami ve vedení Ústavu pro studium totalitních režimů, nemyslím-li se před čtyřmi dny. O den dříve před tímto prohlášením sám podal rezignaci na členství ve vědecké radě tohoto ústavu.

K nepatrnému medailonku a představení kardinála je třeba ještě upřesnit, že roku 2007 podal v pětasedmdesátém roce věku rezignaci na úřad pražského arcibiskupa, jak vyžaduje církevní právo, a v roce 2010 papež Benedikt XVI. jeho rezignaci přijal. Zůstává ovšem i nadále kardinálem a nevázan postavením arcibiskupa se může možná ještě volněji vyjadřovat k problémům dneška.

Bylo by na místě uvést i četná jeho domácí a zahraniční vyznamenání nemalé hodnoty – Řád T. G. Masaryka z roku 2002, das Grosse Verdienstkreuz z roku 1999, Europäische St. Ulrichs Preis z roku 2007 (jenom ty nejdůležitější), dále čestné doktoráty, jeho vlastní knižní publikace a knihy o něm vydané. Dovolte však, abych vás o to ošidila, a čas ušetřený jejich výčtem věnovala ve prospěch vlastní přednášky, kvůli které jsme se tady dnes sešli a na kterou se sama těším.

Kardinál Miloslav Vlk: Znamení času. O cestě k historii, pramenům a pravdě

Děkuji své kolegyni paní profesorce Hledíkové za úvodní medailon. Ke svým osudům se nijak podrobněji vracet nehodlám, protože to není předmětem tohoto mého rozhovoru s vámi. Mohu snad jen odkázat na některé publikace, zejména na knižní rozhovor Blanky Pirnosové se mnou.² Kuriozitou je, že Blanka Pirnosová byla komunistická novinářka, šéfredaktorka Jihočeské pravdy. Když jsem přišel do Budějovic, tak napsala krásný článek o mém vstupu do diecéze a já jsem jí za to poděkoval a pozval jsem ji k rozhovoru. Ona měla strach, že ji vynadám, co se do toho plete, ona komunistka, ale já jsem jí naopak nabídl spolupráci. Byla z toho mile překvapena a potom jsme vedli řadu rozhovorů, které natáčela, jak říkala, „i pro naše děti...“. K mým osmdesátinám pak vyšla kniha,³ kde je daleko více biografie, bibliografie, část článků, přednášek a projevů, které jsou jinak k dispozici i na mé internetové stránce.⁴ Do knihy jsme zařadili i části z materiálů Státní bezpečnosti, které zde paní profesorka citovala.

Bylo řečeno, že budu mít přednášku, ale já své vystoupení jako přednášku nechápu, protože jsem se v posledních desetiletích historií a prací archivářskou, de facto, nezabýval. Spíše to bude takové sdílení a rozdělení se s vámi při příležitosti mých osmdesátin o určité zkušenosti, které mám, o tom, jakou orientaci jsem měl po odchodu z archivnictví.

Paní profesorka tady zmínila některé věci, které jsem psal, dělal, než jsem šel na teologickou fakultu. Potom už jsem se tolik prací archivní, vědeckou, odbornou zabývat nemohl. Ale formace archivářská mě poznamenala, takže v další činnosti jsou určitě její jasné stopy. Mne velmi potěšilo pozvání na setkání s vámi, protože my archiváři již v letech padesátých a šedesátých, kdy jsem studoval a v archivnictví pracoval, jsme tvořili malý kroužek a byli jsme výbornou partou. Ve 2. polovině padesátých let nás na archivnictví bylo v ročníku sedm, byl sice komunismus (takový již „jemnější“), ale my jsme byli opravdu dobrá skupinka. A tak tyto vztahy zůstávají a setkáváme se nejen za deset, za pět let, ale snažíme se i častěji. A byly to nejen dobré, pěkné vztahy mezi námi studenty, poněvadž tam myslím nebyl nikdo, kdo by byl poplatný tehdejší době, takže jsme si důvěřovali. A potom to, co nás velmi spojovalo, byl také pedagogický sbor, pan prof. Hlaváček zde reprezentuje ty ostatní, jako byli Rošťa Nový a další, počínaje panem prof. Vojtíškem, který nás tehdy ještě učil diplomatiku. Pro mne toto

---

² Pirnosová, Blanka: Koho má za zády? Čtyřicet dramatických let kardinála Miloslava Vlka. Praha 2002; táž: Kardinál Vlk odpovídá na otázky hledajících a pochybujících. Praha 1997.

³ Zajíc, Jiří a kol.: Bůh blízky. V rozhovoru s kardinálem Vlkem. Praha 2012.

⁴ www.kardinal.cz

vše zůstalo jako mimořádný zážitek, pro to společenství, pro ten vztah k pedagogům. Byla tam důvěra, a přestože byl komunismus, tak jsme žili v lidsky pěkné atmosféře.

Studium a přednášky mne osobně velmi zajímaly. Já jsem měl v srdci už tehdy od války povolání ke kněžství, ale protože jsem nemohl studovat nebo nebylo v té době vhodné jít na Teologickou fakultu, biskupové si to nepřáli, protože to bylo zařízení založené režimem a bohoslovecký seminář byl pod přísnou kontrolou, tak jsem tam nevstoupil a hledal jsem nějakou aktivitu, abych zůstal v intelektuální frekvenci a tak přečkal čekání, než budu moci jednou vstoupit na Teologickou fakultu. Nebyla to primárně touha být archivářem, bylo to trochu náhradní, ale vybral jsem si to, co bylo tehdy v té ideologicky těžké době nejschůdnější. Nechtěl jsem studovat čistou historii, protože to znamenalo perspektivu učit dějiny a to jsem věděl, že bych ideologicky narážel.

Původně jsem chtěl studovat latinu, řečtinu, ale pak tuto kombinaci zrušili a zůstal obor historie a latina, tak jsem po prvním semestru přes pana profesora Fialu „utekl“ na archivnictví. Takže studium bylo sice „náhradní“, ale já jsem potom i v těch čtyřech letech archivní práce v jihočeském kraji udržoval s dalšími archiváři velice pěkné vztahy a je to období, na které rád vzpomínám.

Archivnictví vytváří mé úzké vztahy a pouta k jižním Čechám. Já jsem Jihočechem, byl jsem tam biskupem ten první rok, a když jsem odcházel, tak jsem říkal: „Srdce nechávám v jižních Čechách“. Jižní Čechy a Šumava, to je pro mne záležitost mého srdce. K Praze mne archivní studium také poutalo velmi silně, takže to jsou vztahy, které ve svém životě mám.

Rád bych se zamyslel nad tím, jak mi archivní formace posloužila v mém poslání být knězem a být biskupem. A sice v tom smyslu, abych to řekl nejdříve obecně, jít ke kořenům, jít k pramenům, jít na kořen věci. Ono to trochu ladí s mou povahou, ale archivní formace to posílila. Naplno jsem mohl tento přístup rozvinout ve své diplomové práci, kdy na mě doslova „spadl“ paleografický rozbor Jenského kodexu.⁵ Historická věda měla za úkol datovat tento kodex. Prof. Husa tehdy dělal rozbor historických zmínek v tomto kodexu⁶ a paní dr.

Zoroslava Drobná z Národního muzea studovala nádherné celostránkové iluminace v rukopisu.⁷ Prof. Husa datoval rukopis do 20. let 16. století a Z. Drobná tak 1495 až 1510. A tak se hledal „rozhodčí“. A tím měl být paleografický rozbor kodexu. A dali to studentovi...

Pro mne to bylo nepředstavitelné, že se mám pohybovat mezi těmito dvěma autoritami. Měl jsem veliké štěstí, že v rukopisech univerzitní knihovny, kterých jsem měl v ruce desítky a desítky, jsem našel dva rukopisy s datací, které psal stejný písař jako některé části Jenského kodexu. Takže jsem mohl Jenský kodex datovat. Podle výsledků srovnávání písma a pomocí kodikologického rozboru kodexu jsem se přiklonil na stranu datace dr. Zoroslavy Drobné. Prof. Husa byl vedoucím mé práce. Při svém studiu srovnával Jenský kodex s Göttingenským rukopisem a při tom si nevšiml některých odlišností, kterých jsem si všiml já, poněvadž jsem s oběma rukopisy zabýval rok skoro denně. Když bylo před obhajobou, tak jsem na pana profesora uřgoval oponentský posudek. Když mi ho předával, tak mi při tom řekl: „No, čekal jsem to od Vás horší.“ Myslel, že si student na kantorově chybě prostě „smlsne“... Já jsem však byl trochu opatrný, ale stejně byl při obhajobě dosti velký rozruch...

Díky dalšímu vývoji mých životních osudů jsem nemohl v této práci dále pokračovat, ale byla tam ještě řada věcí, které by bylo třeba probádat. Texty na obrazových iluminacích byly plné biblických citátů. Velmi mě lákalo zjistit, jakého českého biblického překladu, který tehdy v 15. století začínal, bylo při sestavování kodexu použito. Na to jsem se připravoval, ale potom šly mé osudy jinak, tak jsem se k tomu nedostal.

---

⁵ Vlk, Miloslav: Jenský kodex – kodikologický rozbor. Sborník Národního muzea – řada A. Historie 21, 1967, č. 2, s. 73–106. Dále též Jenský kodex. Sv. 2. Komentář. Praha 2009 (člen autorského kolektivu).

⁶ Husa, Václav: O době vzniku Jenského kodexu. Sborník historický 5, 1957, s. 71–112.

⁷ Drobná, Zoroslava: Janíček Zmílelý z Písku a Jenský kodex. Umění 3, 1955, s. 181–204; táž: Jenský kodex. Husitská obrazová satira z konce středověku. Praha 1970.

Mohu říci, že jsem do tohoto studia byl ponořen a že mne to pohltilo. Tak úžasně do té minulosti vstupovat a jít ke kořenům a pramenům, to bylo cosi nejen detektivního, nejen dobrodružného, ale opravdu velký zážitek, když najednou minulost a stopy vám začnou ožít.

V době svého poslání, zvláště biskupského, jsem měl mnoho příležitostí odpovídat na různé otázky a řešit problémy právě ve stylu archivní formace, jít k pramenům. Tím jsou poznamenány moje články a projevy, jít k pramenům, dělat rozbor toho, jaká situace ve společnosti je, a proč ta situace ve společnosti je taková a jaké to má kořeny. Já jsem si uvědomoval, když jsem stál před společenskou situací, kterou známe, že naše dějiny mají úžasné bohatství, které dnešní společnosti, mladé generaci málo říká. Asi se mnou jistě budete souhlasit, že dějiny a minulost se málo zná. *Historia magistra vitae*. Ale dějiny takhle nefungují.

To jsem si uvědomoval a uvědomuji zvláště dnes. Například letos máme výročí 1150 let mise svatých Cyrila a Metoděje. To je jeden z takových momentů, kdy je třeba vyzdvihnout, že počátek našich dějin je spojen s touto misí a my jsme se stali křižovatkou vlivu východního a západního. Sice tehdy ještě církev nebyla rozdělena na pravoslavnou a latinskou církev, ale kultura tady byla odlišná. A my jsme se stali křižovatkou těchto vlivů a co víc, to si možná málo uvědomuje mladá generace a obecně si to málo uvědomujeme, že slovanský jazyk, staroslověnština, se stal čtvrtým církevním liturgickým jazykem té doby. Tehdy byly liturgické jazyky hebrejšтина, řečtina, latina a touto misí se stal slovanský jazyk oficiálním jazykem s papežským schválením. A málo si uvědomujeme, že staroslověnština měla toto místo.

A nejen to. V posledních desetiletích jsme „vstupovali“ do Evropy. Jen okrajově bylo zmíněno, že se tam „vracíme“, protože my jsme tam vstoupili už touto cyrilometodějskou misí. Protože kultura, kterou nám přinesli, nebo písmo, které přinesli, dalo našim předkům možnost vyjádřit svou kulturu. Takže jsme se stali kulturním národem a tady jsou také duchovní kořeny.

Já jsem na tuto věc znovu při řešení nejrůznějších otázek narážel. Do naší identity, do identity národa, do identity osobní vlastně vstupují tyto kořeny, vstupuje historie a nějak se tam otiskuje a nějak tam zůstává. A to je dle mého názoru podstata cyrilometodějského dědictví – naši věrozvěsti jsou patroni Evropy, spolupůsobili a spoluformovali naše kořeny a naši minulost.

Stejný případ je osobnost sv. Vojtěcha. V roce 1997 bylo miléniové výročí jeho smrti. A my si málo uvědomujeme, že Vojtěch byl náš první Evropan. Stačí zmínit jeho vztahy k císaři Otovi III. V Cáchách slavné rozhovory mezi Otou III. a Vojtěchem a pozdějším Silvestrem II. To bylo zakládání Evropy na křesťanských základech. To bylo *renovatio imperii Romanorum*. Obnova Evropy po pádu říše Římské a po Karlovi Velikém. A tady byl u toho někdo z nás, tady byl Čech biskup Vojtěch.

Myslím si, že by bylo zapotřebí, aby historie daleko více sloužila k pozvednutí našeho sebevědomí. Protože my nejsme jen tak nějaký malý nárudek uprostřed Evropy. A dnes se o nás ještě říká, že jsme nejateističtější státem v Evropě, což není pravda. Je třeba zdůraznit, že jsme měli v minulosti takovou funkci.

S tím musím nutně spojit vzpomínku na Karla IV. jako na „největšího Čecha“. Je zapotřebí zdůraznit, i s ohledem na dnešek, na dnešní vztahy mezi církví a státem, že Karlova doba byla kulturně vrcholným obdobím našich dějin. Zapomíná se na to, že velikost té doby tkvěla ve spolupráci Karla jako císaře s duchovní sférou – s církví, s Arnoštem z Pardubic jako jejím reprezentantem. I toto je taková výzva pro historii, zdůraznit tyto prvky. Znovu a znovu se k tomu dostávám, když stojím před problémy naší společnosti a když o tom uvažuji a hledám kořeny a důvody a způsoby, jak leccos řešit.

Zmínil jsem se o našem vztahu k Evropě. My jsme vstoupili do Evropské unie. Nedávno byla vyvěšena vlajka EU nad Hradem a tady je to pro mě zase příležitost pro návrat ke kořenům. Nad Hradem vlaje prezidentská standarta „Pravda vítězí“ a vlaje tam modrá vlajka s 12 hvězdami na modrém poli. Já jsem neměl možnost to v poslední době tolik sledovat, ale při tom vyvěšení vlajky mi chyběl větší rozbor nebo sonda, co ta vlajka znamená a z jakých symbolů, zdrojů a popudů byla stanovena.

Standarta „Pravda vítězí“, víte, že je to sestřižený husitský slogan „Pravda Páně vítězí“. To jen tak po první válce, abychom nebyli příliš religiozni, tak se to slovo „Páně“ vynechalo. Ono „Pravda vítězí“ je také krásné slovo. A kdyby se to uskutečňovalo, bylo by to senzační. Takže to je duchovní slogan.

Vlajka Evropské unie, já jsem o tom schválně napsal na svém webu, když jsem šel ke kořenům vzniku Evropské unie. Uvědomil jsem si, že otcové zakladatelé byli tři křesťanští politikové, praktičtí, konkrétní – Robert Schumann, Konrad Adenauer, Alcide De Gasperi. Ti chtěli Evropu jako obranu proti nové válce, aby se neopakovala krutost, kterou přinášela druhá světová válka. Chtěli vytvořit společenství, které by tomu nějak bránilo. Na počátku 50. let hledali pro Evropu nějakou standartu, nějaké znamení. A zvítězila současná podoba. Autor toho návrhu napsal, že se inspiroval dvanáctou kapitolou Apokalypsy, kde se říká, že se objevilo znamení: žena oděná sluncem s dvanácti hvězdami kolem hlavy a měsícem pod nohama.

Takže nad Prahou vlaje vlajka, která má tento náboženský (duchovní) obsah. To číslo dvanáct, je zase tradice hebrejská, židovská – dvanáct kmenů hebrejských, dvanáct apoštolů a symbolika tohoto čísla je společenství. „Dvanáct“ - to bylo pro semity prostě číslo vyjadřující společenství. A modrá je mariánská barva, to nemůžeme přehlédnout. A ještě malá drobnost, tato vlajka byla vybrána 8. prosince 1955 na mariánský svátek Neposkvrněného početí. Takže tady jsou symboly duchovní, které si ale většinou neuvědomujeme, nebo neuchopíme. Já jsem šel tímto způsobem archivářsky k pramenům a tyto věci takto objevoval.

Když se tak dívám po naší společnosti kolem sebe, tak mě často velice bolí, že lidé neumějí uvažovat, že si neuvědomují svou identitu, a to způsobuje řadu bolestí. V médiích se například často píše o mládeži, že se cítí sama, protože nemá pevnou půdu pod nohama. Tady cítím, že minulost, naše duchovní minulost zůstává stranou. Není magistrou vitae. A dle mého názoru, jak jsem již zmínil, by měla historie více sloužit přiblížení těchto duchovních základů. Tady bych mohl samozřejmě poukazovat na věci, kde se to velice projevuje. Vzpomeňte na velikou kampaň před prezidentskými volbami. Nebudu to komentovat, ale to je obrázek duchovní a politické kultury naší společnosti. A je to proto, že věci jsou povrchní, klouže se po povrchu. Vše slouží k dosažení cílů. Jestli je to pozitivní nebo negativní, to je jedno, hlavně když dosáhnu toho, co chci. To je dost špatné.

Byl tady zmíněn ÚSTR. Ani to nebudu příliš komentovat. Já jsem byl ve vědecké radě, byla tam řada odborníků, nikdy nám nikdo nenařizoval, jak se máme orientovat, žádná zadání politická nebyla, aby byl ÚSTR rozmetán z politických důvodů. To jen na okraj. A tady bych mohl pokračovat..., ale to nechci rozmnožovat.

Proč to říkám? Proč mě moje založení znovu a znovu vede ke kořenům. Já bych zde chtěl říci a zdůraznit jednu věc, že celosvětově mnozí cítí určitou morální, duchovní, společenskou krizi. A to nejen na úrovni politické, ale i na rovině ekonomické. Před několika lety jsme byli asi 21 lídrů různých náboženství pozváni do Bruselu, abychom diskutovali a vyslovovali názor na příčiny finanční a ekonomické krize. Bylo pro mě překvapující, přestože jsme se předem nedomlouvali, co budeme říkat, že jsme se shodli unisono, že finanční a ekonomická krize má příčiny etické a morální, a že ta krize dopadá do všech oblastí společnosti.

Chtěl bych tady zmínit několik knih, které ukazují na kořeny této krize. Myslím teď na sborník Perspektivy globalizace, kterou vydal docent Václav Mezřický v nakladatelství

Portál.⁸ V tomto sborníku mě velice překvapilo, že prezentuje známou knihu *God is back* s podtitulem „Jak globální probouzení víry mění svět“.⁹ Její autoři, dva novináři, nemají zájem na probouzení náboženství, ale ukazují, jaké kořeny má situace, která ve světě je. V citovaném sborníku autoři konstatují, že z velmi věrohodných zdrojů plyne, že na světě dochází k podstatné renesanci religiozity, zejména křesťanské a muslimské, a že touto vírou je zasažena například i čínská populace. A náboženství ve světě nepochybně představuje sílu, která může ovlivňovat vytváření základů právního řádu, jímž by se mělo řídit světové vládnutí. Tato kniha se shoduje s překvapivými výsledky bádání americké sociologie o mizení duchovních hodnot a jeho souvislosti s šířením násilí ve společnosti. Je citována i myšlenka jednoho amerického sociologa, který uvádí, že napříště nebude myšlenka pokroku vyvěrat z racionálně sekulárního přesvědčení, ale z renesance náboženství. Nemám v úmyslu dělat tady propagaci, ale ukázat, k jakým závěrům se dochází při cestě ke kořenům, k pramenům. Zmíněný sociolog předpokládá, že náboženství vyplní vakuum vyplývající ze selhání modernity, ze zklamání z vědy, životní nudy a bylo by třeba dodat, i ze vzrůstající se úzkosti z budoucnosti. To je několik takových perliček, které v odborných úvahách o naší době jsou. Kdysi jsem četl rozbor německého psychologa Webera. Ten napsal na závěr své kariéry ve třicátých letech minulého století, že se na jejím začátku domníval, že náboženství je odbytá věc, že je to jen otázka času, kdy náboženství zmizí, a jeho potřeba pro člověka také. Na závěr své kariéry pak přiznal, že náboženství má zvláštní vitalitu a když mizí a vytváří vakuum, tak toto vakuum volá znovu po těchto hodnotách.

Ještě bych uvedl jednu tvrdou věc, která mi leží velmi na srdci - francouzská revoluce s ideály svobody, rovnosti, bratrství. Protože však byly založeny bez duchovních základů, bez Boha, jen na člověku, jen na rozumu, tak kam to dospělo ve 20. století? Dva velké systémy, které tu jsou – komunismus a nacismus, založené na nenávisti, zatímco člověk má ve své DNA vstřípenou touhu po lásce – milovat a být milován. A tyto dva systémy byly založeny na nenávisti – nenávisti třídní a rasové, a kam to došlo? Mrtví, gulagy, koncentráky, holocaust. Byly založeny na lži a nepravdě... Nechci být nějak příliš úzkoprsý, ale plod francouzské revoluce, hesla jsou krásná, ale bez základu to došlo sem. A to je pro mě v moderní době znovu a znovu výzvou, že prostě bez těchto pevných duchovních zákonů se nedostaneme dále.

U nás v roce 2007 vyšla kniha Petra Hahneho pod názvem *Konec legrace*.¹⁰ V ní tento komentátor berlínského studia ZDF ukazuje, kam kultura společnosti povede. Kdo by se o tyto věci zajímal, tomu bych doporučoval tuto knihu, kde jsou kapitoly jako *Zbabělá společnost kompromisů*, *Hledání smyslu*, *Přiveďte zpět Boha*, *Případ místo příkazu*, *Tvůrci strachu*, *Životní lži společnosti žijící pro zábavu* atd. Jděme ke kořenům. Tohle jsou vědecké práce, ne propagační.

Hovoří se systémové krizi. Žijeme ve světě směřujícím k všeobecné krizi a začínají se váhavě hledat její příčiny. Mohl bych ještě citovat a jít dále. Chtěl jsem jen říci, že metoda archivní práce, cesta ke kořenům a k pramenům mě dovedla k nové pozici, ke hledání příčin toho, jak ve společnosti žijeme, a k tomu dělat rozbor, z čeho to pramení a kde by mohlo být řešení.

Na závěr musím tedy konstatovat, že mé archivní studium nebylo jen „provizorium“ v tíživé situaci čekání, ale obohatilo mě o důležité postoje pro můj život. Jsem za to velmi vděčný. Chci poděkovat svým přátelům, se kterými jsme ve vzájemném společenství a přátelství ty někdy obtížné doby prožili... A na ta léta rádi vzpomínáme...

---

⁸ Mezřický, Václav (ed.): *Perspektivy globalizace*. Praha 2011.

⁹ Micklethwait, John – Wooldridge, Arian: *God is Back: How the Global Revival of Faith is Changing the World*. New York 2009.

¹⁰ Hahne, Peter: *Konec legrace. Německo na kolenou! A co my? Od kulturnosti k nekulturnosti, od cílů k bezcílnosti, od smyslu k nesmyslnosti*. Praha 2007.